

התורה, אלא שאמורה לבא לו על ידי מעשיו, כגון ירושת אשתו שהיא תוצאה מנישואיו, אדם "מתנה" עליה שלא ירשנה. כי היות שירושת הבעל את אשתו היא רק זכות מדרבנן, הוא יכול להסתלק ולוותר עליה קודם שזכה בירושה.⁽⁷⁾

ובדאמר רבא בענין אחר.

דאמר רבא: כל האומר "אי אפשי איני חפץ טז-ב בתקנת חכמים שעשו לטובתי", כגון זו המבוארת להלן, שומעין לו. שהואיל והתקנה נעשתה רק להנאתו, הרי הוא יכול לומר שאינו חפץ בהנאה זו, ולא חלה התקנה לגביו.

והוא הדין כאן, יכול הבעל לוותר על זכותו

שכבר זכה בנכסיה [זכות אכילת פירות] בלשון של "דין ודברים אין לי בנכסיך", אינו מועיל כלום!⁽⁵⁾

ומתציין: **אמרי רבי רבי ינאי:** המדובר כאן באופן שכותב לה "דין ודברים אין לי בנכסיך" ועודה ארוסה, שאז לשון סילוק מועיל, כיון שעדיין לא זכה בנכסים עד הנישואין, ולכן הוא יכול להסתלק ולוותר על הזכיה העתידית בהם.⁽⁶⁾

ובדרב כהנא. כמו שמצינו במקום אחר, שאמר רב כהנא יסוד זה, שיכול אדם להסתלק מזכות עתידית.

דאמר רב כהנא: נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר, שאינה ירושת אבותיו שהיא מן

הוא להסתלק מדבר שלא בא לעולם. ולענין הלשון פשיטא ליה דמועיל לשון גרוע בסילוק כמו לשון טוב בהקנאה.

ובאופן אחר כתבו, שההוכחה גם לענין הלשון. מדאמר רב כהנא "נחלה הבאה לו לאדם", משמע שעדיין לא באה לו. ואי הוי מיירי בלשון טוב היה צריך להועיל גם כשכבר זכה בנחלה, אלא ודאי מיירי בלשון גרוע.

ועוד כתבו, שמדברי רבא לבד אי אפשר להוכיח שמועיל סילוק. כי לגבי מזונות פשיטא שהאשה יכולה לוותר, כי אין לה מזונות בעל כרחה, וגם אין זה סילוק גמור, כי כשהיא רוצה, חוזרת בה ושוב יש לה מזונות. וכל החידוש של רבא הוא שהיא מפקיעה מבעלה מעשה ידיה. הלכך צריך גם לדרב כהנא.

ועוד כתבו, שלכאורה בלא דברי רב כהנא היתה הגמרא יכולה להוכיח שיכול הבעל להסתלק אפילו כשלא בא לעולם, מהא דהמתנה "על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה", ואמרינן "בדבר שבממון תנאו קיים". ותירצו,

5. הגמרא היתה יכולה לתרץ שמדובר כשכתב לה לשון טוב המועיל, או שנתן לה הבעל מתנה, שאז אין לבעל פירות. אלא משום שבסוגיא בכתובות צריך לתרץ שכותב לה בעודה ארוסה, לכן מתרץ גם כאן הכי. תוס' ד"ה והתניא.

6. ומכל מקום, דוקא אחר שנתארוסה, שהיות ויש לו קצת שייכות בנכסים יכול להסתלק. אבל קודם לכן לא מהני סילוקו. חידושי הר"ן.

7. כתבו התוס', שהגמרא אינה רוצה להוכיח מדרב כהנא שבאופן שלא זכה עדיין בנכסים מועיל גם לשון גרוע, שהרי אפשר שרב כהנא מיירי כשאמר לשון טוב, וגם בדינו של רבא "אי אפשי" הוא לשון יותר טוב מ"דין ודברים", כדמשמע בכריתות. אלא עיקר הראיה הוא, כדי שלא יקשה איך יכול הבעל להתנות לפני שבא לידו, והרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ועל זה מוכיח מרב כהנא, שעל אף שאינו יכול להקנות דבר שלא בא לעולם, מכל מקום יכול

ואמר רבא את תירוצו בלשון קושיא על קושיית הגמרא, הכיצד יתכן לומר שקנין החצר השייך לבעל יכול למנוע ממנה את האפשרות לקבל את גיטה בחצרה?

אמ, וכי ידה עצמה של האשה, מי לא קניא ליה, לבעל? הרי גם היד עצמה של האשה קנויה היא לבעל, שהרי כל מה שקנתה אשה קנה בעלה [וכפי שיבואר לקמן מפני מה הניח רבא שיד האשה העצמה קנויה לבעל], ומדוע אינך מקשה כיצד היא מתגרשת על ידי קבלת הגט בידה?

אלא, על כרחך, צריך לומר ש"גיטה וידה באין כאחד". והיינו, כיון שעל ידי הגט היא זוכה ב"יד" שלה, אנו דנין לענין קבלת הגט כאילו היד היא כבר שלה בשעת קבלת הגט בידה.

ואם כן, **הכא נמי**, יש לך לתרץ, שכמו כן לענין קבלת הגט בחצרה, אמרינן "גיטה וחצרה באין כאחד", שהחצר כבר נחשבת כחצר שלה בשעת נתינת הגט, לצורך קבלת הגט, הואיל ועל ידי הגט נעשה החצר שלה.

ותמה רבינא על תירוצו של רבא:

אמר ליה רבינא לרב אשי: וכי אפשר לומר,

בנכסי אשתו, שהיא תקנת חכמים שעשו לטובתו, ולכן יכולה היא לקבל את הגט בחצרה.⁽⁸⁾

ומבארינן: **מאי "כגון זו"?** על איזה תקנת חכמים דיבר רבא? — **כדרב הונא אמר רב**.

דאמר רב הונא אמר רב: יכולה אשה שתאמר לבעלה: איני ניזונת, איני רוצה שתזון אותי, ואיני עושה לך מלאכה!

שהיות ותקנת חכמים היא שהבעל חייב לזון את אשתו, ותיקנו כן שמא לא יספיקו מעשי ידיה לכדי הוצאות מזונותיה. ואחר כך תיקנו שמעשי ידיה של האשה יהיו לבעלה, כדי שלא תהא איבה ביניהם מחמת שהוא זן אותה והיא לוקחת לעצמה את מעשי ידיה.

וכיון שעיקר התקנה היה לטובתה, הרי היא יכולה לומר שאינה מעוניינת בטובה זו.⁽⁹⁾

רבא אמר תירוץ אחר, כיצד יכולה האשה לקבל את גטה בחצרה, ואין חסרון מצד "מה שקנתה אשה קנה בעלה", ואין צורך לומר כרבי אלעזר, שמדובר באופן שהבעל יתר על זכויותיו בחצר האשה.

כדרב כהנא.

8. בכתובות פג א מקשה הגמרא, אי הכי, גם בנשואה יוכל למחול על זכותו. ותירצו שבנשואה כבר זכה בנכסים, והרי הוא כשותף בהם, ולכן צריך לשון מתנה דוקא.

9. ומכל מקום אינו דומה לגמרי למזונות, כי במזונות יכולה לוותר גם לאחר שנישאה משום

ששם עושה תנאי גמור, מה שאין כן הכא, שאינו דרך תנאי אלא שרק אומר "דין ודברים אין לי בנכסיך".

ועוד תירצו, שאת התנאי צריך לעשות מי שהוא זקוק לו, דהיינו האשה, והכא שהבעל עושה את התנאי הוי "פיטומי מילי בעלמא", ולכן מוכיח מדברי רב כהנא, שאמנם בתורת תנאי אינו מועיל אבל מצד סילוק בעלמא מועיל. תוס' ד"ה וכדרב כהנא ובכתובות פג א ד"ה

באין כאחד. ואם כן, מה הראיה לגבי חצר, שהיא עצמה אכן שייכת לבעל [מכח קנין הפירות שיש לו בה],⁽¹⁰⁾ שתוכל להתגרש בקבלת הגט בה מדין "גיטה וחצרה באין כאחד"?

אמר ליה, תירץ רב אשי לרבינא: לא מדין יד האשה הוכיח רבא את דבריו.

אלא, **רבא, יד העבד קא קשיא ליה.** כיצד מקבל עבד כנעני את גט השחרור שלו מאדונו, **למאן דאמר במשנה במסכת**

כי רבא, "יד דאשה" קא קשיא ליה [האיך מתגרשת האשה על ידי קבלת הגט בידה, מאחר שהיד שלה קנויה לבעלה?] ומכח קושיה זאת הוא הוכיח שגיטה וידה באין כאחת לצורך קבלת הגט, והוא הדין לחצרה?

והרי אין זה נכון! **כי נהי, על אף דקני ליה הבעל למעשה ידה, שיהא מעשה ידיה של האשה שייכים לו, אבל ידה גופה, מי קני ליה?** הרי היד עצמה, שייכת לאשה ולא לבעלה, ואין להוכיח מכאן שגיטה וידה

כתובות, או אם רוצה להכריחה לעשות שימוש קשה, כגון לחפור בשדהו, אינו רשאי. אבל חצרה, כל השימוש של החצר שייך לבעל, ואין האשה רשאית להשתמש בה כלל בלא רשותו. ובאבני מילואים [קלח א] תירץ, שחלוק דין חצר הקונה לאדם, מדין יד. לפי שקנין חצר לא נאמר בתורה בהדיא, אלא שהוא נתרבה מדין רשות של האדם, ומי שהרשות שלו הוא הקונה. ולכן, הבעל שהוא אוכל פירות, הוא נחשב לבעלים של החצר לענין קנין. מה שאין כן יד, שאינה קונה בתורת רשות, אלא גזירת הכתוב היא שידו של אדם קונה לו, ומי שהיד שלו הוא הקונה, ולכן אף שיש לבעל זכות פירות בידה של האשה, מכל מקום גוף היד הוא שלה, ולכן היא הקונה בידה, ולא הבעל.

וכתב עוד לבאר את דברי רב אשי "רבא, יד דעבד קא קשיא ליה". כי לכאורה קשה מאד, הרי בהדיא אמר רבא "אטו ידה מי לא קניא ליה לבעל", ומפורש בדברי רבא שהוא דיבר ביד האשה ולא ביד העבד. אלא שבאמת רבא הוכיח מיד האשה, כי הוא לשיטתו סובר שקנין פירות כקנין הגוף דמי, כדמוכח בש"ס, ולכן לשיטתו, גם מיד האשה קשיא, שהיד עצמה של האשה שייכת לבעל מדין "קנין פירות כקנין הגוף דמי".

שחיוב המזונות הוא רק שיעבוד מצד הבעל, ולכן באמירה בעלמא יכולה היא למחול, אבל הבעל אינו יכול למחול לאחר הנישואין על זכותו בפירות כי הוא כבר זכה בגוף הנכסים לפירותיהן, ולא מהני סילוקו אלא בהקנאה גמורה. חידושי הר"ן.

10. הקשו התוס', הרי גבי חצרה לא קני לו גוף החצר אלא רק הפירות. ותירצו דמכל מקום, כיון שהפירות קנויים לו הוי כאילו גוף החצר קני לו, אבל מעשי ידיה אתי מעלמא ואינם עכשיו בעין כדי שנאמר שעל ידם נקנה לו גוף הידים. ועוד תירצו, שחצר קנויה לו בעל כרחיה של האשה, אבל ידיה אינם קנויים לו בעל כרחיה, שהרי יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה. תוס' ד"ה ידה.

והרשב"א הוסיף דכשמקבלת גיטה הרי זה כאילו אמרה "איני ניזונית ואיני עושה".

ובתוס' הרא"ש כתב לתרץ, שידה ודאי לא קנויה לבעל, שהרי יש לה יד לקבל מתנה מאדם אחר על מנת שאין לבעלה רשות בה.

ובתוס' הרא"ש כתב לחלק, שבידה אין כל שימוש היד קנוי לבעל, שאינו יכול להכריחה לעשות יותר מהשיעור שקצבו חכמים במסכת

אלא, על כרחך, הוכיח רבא, שיש לנו לומר "גיטו וידו באין כאחד".

ואם כן, הכא נמי, בגט אשה שזרק לה בעלה לתוך חצרה, אמרינן "גיטה וחצרה באין כאחד".⁽¹²⁾

ומביאה הגמרא מעשה בההוא שכיב מרע

קידושין [כב ב] ששחרור בשטר של עבד כנעני, נעשה על ידי עצמו, שהעבד עצמו מקבל את השטר בידו מרבו.⁽¹¹⁾

ועל זה הקשה רבא: הלא יד עבד כיד רבו, שהיד עצמה קנויה לרבו ונמצא שלא יצא הגט מרשות רבו?

באין כאחד, והכא נמי, על ידי שטר המתנה נעשה החצר של שמעון, ושטרו וחצרו באין כאחד.

וכתב, שלאחר העיון נראה, שבכגון זה אינו זוכה המקבל, כיון שהחצר והשטר עדיין של הנותן, ואיך יזכה בו המקבל. ודוקא לגבי גט אשה ועבד, ששם אין צריך שהאשה והעבד יזכו בגט בתורת זכיה וקניה אלא די בנתינה בלבד [שהרי אפשר לגרש ולשחרר אפילו בעל כרחם], אך אי אפשר לאדם לזכות בעל כרחו. ולכן אמרינן שעל ידי הגט נעשה החצר שלה והיד נעשה של העבד ונתקיימה הנתינה. אבל בשטר מתנה, הרי צריך שהמקבל יזכה בשטר בתורת זכיה וקנין גמור, ולכן לא שייך לומר שטרו וחצרו באין כאחד, לפי שכל זמן שלא זכה בשטר מתנה אין כאן חצר, ואם כן אין כאן לא שטר ולא חצר.

והחזון איש כתב חילוק פשוט ביותר, שהרי באשה גוף החצר הוא שלה, אלא שהוא משועבד לבעלה לזכויות החצר, ועל ידי הגירושין פקע שיעבודו, ומשפקע שעבודו נשאר החצר שלה, וזה המובן של "גיטה וידה באין כאחד". וכן ביד העבד אינו צריך לזכות מהאדון את ידו, אלא נפקעת רשות אדוניו מעליו, וממילא ידו לעצמו, ולכן אמרינן גיטו וידו באין כאחד. אבל בשטר מתנה, שהחצר עצמה שייכת לנותן, אינו יכול המקבל לזכות בה על ידי השטר שבתוכה מדין שטרו וחצרו באין כאחד.

ורבינא הקשה לרב אשי, אם כן, למאן דאמר "קנין פירות לאו קנין הגוף דמי", אין ראייה מיד האשה לחצרה, לפי שיד האשה לא קנויה לבעל, ולפיכך היא זוכה בגט, מה שאין כן חצרה שהוא רק משום רשות, והרשות היא של הבעל, ולדבריו, מנא לן לומר "גיטה וחצרה באין כאחד"?

והשיב לו רב אשי שרבא קשיא ליה גם מיד עבד, ששם לכולי עלמא היד עצמה שייכת לאדון, ובכל זאת הוא משתחרר על ידי קבלת שטר השחרור בידו, ומוכח שגיטו וידו באין כאחד.

11. ויש שם [כב ב] מאן דאמר שאחרים זוכים עבורו את השטר שחרור, והוא עצמו אין לו יד לקבל השטר, דלא אמרינן גיטו וידו באין כאחד לגבי עבד.

12. כתב הקצות החשן [ר ה], שיש להסתפק בראובן שנתן שטר מתנה לשמעון על ביתו, ולא נתן לו את השטר בידו, אלא הניחו בתוך ביתו, ואמר לו הריני נותן לך את הבית עם השטר מתנה שבתוכו. האם אמרינן "חצירו ושטרו באין כאחד" כמו שאמרינן לגבי גט אשה.

והיינו, שהרי למרות שבשעה שהבעל זרק לה את הגט לתוך חצרה עדיין לא היה החצר שלה, בכל זאת היא קונה את הגט והחצר, משום שעל ידי הגט נעשה החצר שלה, ואמרינן גיטה וחצרה

מוקצה הוא, ואסור בטלטול בשבת.⁽¹⁴⁾

אמר להו רבא עצה, כיצד יוכל הבעל ליתן לה את הגט באופן שלא יטלטל את הגט ממקומו:⁽¹⁵⁾

זילו, לכו ואמרו ליה לבעל, ליקניה ניהלה, שיקנה לאשתו להווא דוכתא, את מקום החדר דיתוב ביה גיטא, שנמצא בו הגט, בקנין חזקה [שהרי קרקע נקנית בקנין חזקה]⁽¹⁶⁾ ותיזל איחי, תלך האשה, ותיחוד

[חולה הנוטה למות] דכתב לה גיטא לדבייתהו לאשתו, בהדי פניא דמעלי שבתא, בערב שבת לפנות ערב, ולא הכפיק למיתביה, לתת לה את הגט לפני שבת.⁽¹³⁾

למחר, בשבת, תקף ליה עלמא, התגבר עליו החולי, וחשש שמא ימות בלי לגרש את אשתו, והיא תזדקק ליבום.

אתו לקמיה דרבא לשאול עצה כיצד יוכל החולה לגרש את אשתו בשבת, שהרי הגט

לגבי קנין מצינו שהקילו בשכיב מרע שקונין ממנו בשבת גם בשאר דברים כדי שלא תטרף דעתו.

ובקרוב נתנאל כתב הטעם שהעדיפו חכמים להתיר קנין בשבת מלהתיר טלטול מוקצה, כי לגבי מוקצה בשעה שמטלטל הגט עדיין לא נעשים הגירושין, אבל לגבי קנין, גיטה ורשותה באין כאחד.

והרשב"א והר"ן כתבו טעם אחר, שבקנין לא מינכרא מילתא, שנראה כנועל ביתו גרידא, מה שאין כן לגבי מוקצה. ומהאי טעמא כתב הרשב"א שלא התירו להקנות בקנין סודר, לפי שכל מה שאפשר למעט בקנינו ממעטים, ועל ידי חזקה לא מוכחא שעושה קנין.

ועוד כתב הרשב"א, שבאופן שאי אפשר על ידי קנין, כגון שהגט מונח ברשות אדם אחר והלה אינו רוצה להשאיל לה מקומו, מתירין לטלטל את הגט וליתנו לה על ידי שליח.

16. ואף על גב דקיימא לן "דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי", ואין צריך קנין, מכל מקום היתה צריכה האשה לעשות קנין בחצר, כי מתנת שכיב מרע אינו קונה אלא לאחר מיתה, והרי היא צריכה לקבל הגט בחיי בעלה. רמב"ן.

והמרדכי תירץ, כי זה שדברי שכיב מרע

13. ראה בפני יהושע שכתב ליישב אמאי לא הוי גט מוקדם שכתבו בערב שבת ונתנו למחר בשבת.

14. הקשה הרשב"א דמאי שנא משאר שטרות שאינם מוקצה בשבת, ותירץ דשאר שטרות ראויין לצור על פי צלוחיתו אבל גט קודם נתינה אינו ראוי לצור על פי צלוחיתו דלגירושין קאי. וכעין זה כתב הרא"ש.

ועוד כתב, שבימינו אפשר שגט אינו מוקצה לפי שראוי ללמוד ממנו הלכות גיטין, אבל בימיהם היו לומדים הלכות רק בעל פה.

והרא"ש הביא מהרשב"ם שלא משום איסור מוקצה הוא, אלא שלא היו יכולין להביאו אצל החולה דרך רשות הרבים.

והקשה על זה, שהרי היה יכול החולה לעשות שליח שיתן שם את הגט.

15. ואף על גב שאסור לגרש בשבת, בשכיב מרע הקילו כדי שלא תפול לפני יבם. אבל איסור מוקצה לא התירו, כיון שאפשר בלא זה, על ידי קנין החצר. תוס' ד"ה ותיזיל עפ"י מהרש"א.

והרא"ש כתב, שיש כאן גם איסור של קנין רשות בשבת, וגם זה התירו בשכיב מרע. וכתב עוד, דניחא טפי לחכמים להתיר איסור קנין בשבת מאיסור מוקצה [שאם היו מתירים איסור מוקצה, לא היו צריכים לעשות קנין בחצר] כי

תסגור את דלת החדר שמונח בו הגט, ותפתח אותו בחזרה, (17) ותחזיק בה. שעל ידי נעילת הדלת היא תקנה את החדר בקנין חזקה. (18)

דתנן: נעל דלת, או גדר פירצה, או פריץ גדר כל שהוא, הרי זו חזקה לקנות בה את הנכסים.

ככתובים וכמסורין אינו אלא דין מדרבנן, וגבי גט בעינן קנין מדאורייתא.

והקשו האחרונים, למה לא תירץ כהרמב"ן, שדברי שכיב מרע אינם קונים אלא לאחר מיתה, ואין גט לאחר מיתה.

ובשיעורי רבי שמואל [קל"ה] הביא שיש מתרצים, דאמדינן דעתו של השכיב מרע, שרוצה שהמתנה של החצר עם הגט תחול מחיים, כיון שהוא יודע שאין גט לאחר מיתה.

ועוד הביא, שיש מתרצים שהמרדכי סובר כשיטת הקצות [רנ א], שמתנת שכיב מרע קונה למפרע, משעת אמירתו.

ובעיקר תירוצו של המרדכי הקשה רבי שמואל [ס' קל"ו], מאי שנא מקנין ארבע אמות, שמועיל בגט אף שאינו אלא מדרבנן. והטעם כתב הר"ן, כי לאחר שחכמים הקנו לה את הארבע אמות, הרי הם שלה מן התורה, דהפקר בית דין הפקר, ואם כן, נאמר גם כאן, כיון שקנתה האשה את החצר מדין דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים, הרי היא שלה מן התורה, מכח הפקר בית דין הפקר.

ותירץ, דאין הכי נמי, אילו היה מקנה לה השכיב מרע קודם את החצר [בדברי שכיב מרע] ואחר כך היה נותן לתוכו את הגט היה מועיל כמו בקנין ארבע אמות. אבל כאן הרי הגט היה מונח שם לפני כן, וכתבו התוס' [עיי' הערה 19] כי זה שלא הוי כטלי גיטך מעל גבי קרקע הוא מחמת שהגט בא מרשות הבעל לרשותה, והוי כאילו נתנו לה. דהיינו, שהקנאת החצר עם הגט שבה, היא עצמה נחשבת כנתינת הגט לה. כיון שעל ידי ההקנאה הרי הוא מעביר את הגט מרשותו לרשותה, לכן זו היא הנתינה. וממילא,

בדברי השכיב מרע שקונה רק מדרבנן, הרי הקנאת הבעל היא רק מדרבנן, ואין כאן נתינה מן התורה. ואף שמכח הפקר בית דין נעשה החצר שלה מן התורה, מכל מקום זה לא נעשה על ידי הבעל, ולא הוא המקנה, אלא הבית דין הם נחשבים המקנים, ולכן אינו מועיל.

ובדעת הרמב"ן שתירץ משום שאין גט לאחר מיתה, ומשמע שבלאו הכי היה נחשב לנתינה מצד הבעל, יש לבאר, דכיון שעל ידי הקנאתו קניא היא, ממילא על ידי הקנאת חכמים נחשב גם זה לנתינה מכח הבעל.

17. כתב הרא"ש שיש מוכיחים מכאן שפתיחת דלת קונה כמו נעילת דלת, דמשמע "תיחוד או תפתח". ולא נראה, שדוקא נעילת דלת במפתח הוי חזקה, שניכר מזה בעלות שמונע כל אדם מליכנס בו, אבל פתיחת דלת, לא מוכחא מילתא שהיא שלו. ולא דמי לפרץ גדר דמיירי שפרץ גדר ותיקן את הפתח ליכנס בשדה. ו"תפתח" דהכא לאו דוקא הוא. או שצריך נעילה וגם פתיחה שלגבי אשה לא מועיל נעילה לבד, לפי שאינו מוכח שהוא לשם קנין, כי היא רגילה בכל פעם לסגור בית בעלה כדי שיהא שמור. אבל כשהיא פותחת מיד אחר הנעילה או ניכר הדבר שהנעילה היא לצורך קנין.

18. כתב הרא"ש שמכאן ראייה ש"נעל" האמור לענין חזקה היינו נעילת דלת בעלמא ולא כהרשב"ם שצריך תיקון מנעול דבנעילה לבד הוי רק כמכריח ארי, שהרי בשבת אי אפשר לתקן מנעול דהוי איסור דאורייתא. ונעילת דלת אינה דומה למכריח ארי, כי היות שנועל דלת

ועל ידי קניית החדר היא קונה גם את הגט. שכן הוא הדין באדם קונה מחבירו קרקע עם מטלטלין, אינו צריך הקונה לעשות מעשה קנין נפרד במטלטלין, אלא דיו

במעשה הקנין בקרקע, והוא מועיל גם עבור קנין המטלטלין. וזה נקרא קנין "אגב".⁽¹⁹⁾ אמר ליה הקשה רב עיליש לרבא: הרי הדין

בפני כל אדם, מוכחא מילתא שהבית שלו. והר"ן כתב דמירי שהבית היה משומר בלאו נעילת הדלת ולכן לא הוי כמבריא ארי.

19. רש"י. והקשו הראשונים עליו, אם כן, למה היה צריך להקנות דוקא את המקום של הגט, והלא בקנין אגב לא בעינן שהמטלטלין יהיו צבורין על גבי הקרקע. אלא בהכרח, היא קונה את הגט דוקא בקנין חצר, שאין אשה מתגרשת בקנין אגב היות ובעינן "ונתן בידה", שיכנס הגט לרשותה, ולא די בכך שהיא קונה את הגט על ידי מעשה קנין.

והאחרונים כתבו לישב שיטת רש"י:

א. הפני יהושע כתב שרש"י סובר שאי אפשר לפרש שהיא קנתה הגט מטעם חצרה, שהרי רבא עדיין לא ידע הדין שגיטה וחצרה באין כאחד, ואם כן צריך שהחצר תהיה של האשה קודם נתינת הגט, ואיך אמר רבא שתקנה את החצר והגט בבת אחת? אלא על כרחך, היא קונה את הגט בקנין אגב.

וסובר רש"י, כי מה שצריך שיגיע הגט לרשות האשה, זה דוקא כשמגרשה בעל כרחה. מה שאין כן כאן בשכיב מרע, שהיא מתגרשת מרצונה, יכולה היא להתגרש גם על ידי קנין אגב.

ב. האבני מילואים [קלט יא] כתב, שרש"י סובר כהערוך [הובא בהערה 48], שאף בחצרה אינה מתגרשת אלא עד שיגיע הגט לידה. כי כשגזרו על "קרוב לה", גזרו גם על חצרה, דכולה חדא גזירה היא, שכולם מטעם חצר. ולכן לא פירש רש"י מטעם חצר, שאז לא היתה מתגרשת רק כשיגיע לידה, אלא ביאר מטעם

אגב, שהוא קנין אחר, ולא נכלל בגזירה הזאת [ועיין שם שמבאר כיצד פירש הערוך הסוגיא ולמה מיאן רש"י בזה].

ג. הקצות החשן [רב ד] מבאר, על פי המבואר בבבא מציעא [ז א] לגבי גט שנשאר החוט בידו של הבעל, שעל אף שהאשה קנתה את הגט, בכל זאת היא אינה מגורשת, שהואיל והבעל יכול לנתקו ולהביאו אצלו באמצעות החוט שבידו, אין זו כריתות. וגם כאן, אילו היה הבעל מקנה לה מקום אחר, היה נשאר הגט ברשות הבעל. ואף שהיא היתה קונה את הגט בקנין אגב, מכל מקום היתה נשאת אגודה עמו, שהרי הגט ברשותו, ולא הוי כריתות.

וכתב על זה הקהלות יעקב [סימן יז], שעדיין קשה איפכא, כיון שהוא הקנה לה את המקום של הגט, למה לא פירש רש"י כפשוטו, שקנתה מטעם חצר.

ד. החשק שלמה כתב, שגם רש"י מודה שעיקר הגירושין הוא על ידי שנכנס הגט לחצרה, ולא די בקנין אגב. אלא שרש"י סובר שצריך גם שהאשה תקנה את הגט, וכאן, כיון שהגט היה מונח בחצר מפני כן, אינה יכולה לקנות מתורת חצר, וכדעת הש"ך [חושן משפט כב ג] שבכגון זה אין החצר קונה, אלא צריך שיהא החצר שייך לקונה קודם לכן, ולא כשבאין בבת אחת. ולכן הוכרח רש"י לפרש שקנתה בקנין אגב.

וראה בקהלות יעקב שם, שדן בהרחבה בפלוגת הראשונים אם צריך בגט דוקא נתינה בידה, או שדי בהקנתה הגט בעלמא.

וכתבו התוס' [ד"ה ותיזול], שהמעשה בשכיב מרע לא הוי כ"טלי גיטך מעל גבי קרקע",

שהיתה האשה רק מאורסת לשכיב מרע, ולא נשואה לו.

אמר רבא: אם אמרו בנשואה "מה שקנתה אשה קנה בעלה", שבעלה זוכה בפירות נכסיה, **יאמרו זאת בארוסה?** הרי הארוס ודאי אין לו שום זכות בנכסי ארוסתו, ולכן היא קונה לגמרי את החדר, ואגב החדר היא קונה את הגט.

הוא "מה שקנתה אשה, קנה בעלה", (20) ונמצא שהחדר נשאר עדיין ברשות הבעל, וכיצד יכולה האשה לקנות את הגט אגב החדר?

איכסיף. נתבייש רבא מקושייתו של רב עליש. (21)

לסוף, אינלי מילתא, נודע דארוסה הואי,

והריטב"א כתב לחלק, שב"טלי גיטך מעל גבי הקרקע" לא הועילה כלום נתינת הבעל על גבי הקרקע לענין זכייתה בגט, אבל כאן על ידי נתינתו את הגט לאותו מקום, היא זוכה לאחר מכן בגט על ידי קנין המקום, ונמצא שהועילה נתינתו, והוי נתינה אריכתא, שנמשכת עד שהיא זוכה במקום ובגט.

20. הקשו התוס', הא אם נתן לה הבעל מתנה, הדין הוא שאינו אוכל פירות. ותרצו, שכאן הוי רק השאלה, שהשאליל לה את החצר לצורך קבלת הגט, ושאלה לא אלימא כמתנה, דבמתנה אמרינן שהוא נותן בעין יפה, ולכן אין לו פירות, מה שאין כן בשאלה.

ועוד כתבו, שר"ת סובר שהכל תלוי במי שיש לו זכות למכור הנכסים. ובמתנה, אף על פי שהבעל אינו אוכל פירות, מכל מקום היא אינה יכולה למכור הנכסים, לכן חשיב כשלו. תוס' ד"ה מה, ותוס' הרא"ש.

והר"ן תירץ, דמירי שהגט היה מונח בבית השליח, שמינהו הבעל מערב שבת ליתן הגט, והשליח הקנה ביתו לאשה, וגיטה וחצרה באין לה כאחד. וכיון שזכתה בבית מאחר, יש לבעל פירות בו, כמו בכל דבר שזוכה בו האשה.

21. ומה שלא היה קשה להם על משנתו, שהזורק לתוך חדרה של האשה מגורשת, אף

[שהרי האשה עצמה עושה את קנין החזקה, וקונה בזה את החצר ואת הגט], כיון שהגט בא מרשות הבעל לרשותה, הוי כאילו נתנו לה.

וטרחו האחרונים לבאר דברי התוס' האלו. כי לכאורה אינם מובנים, דמה בכך שבא הגט מרשותו לרשותה, והלא אפילו נטלה הגט מידו של הבעל עצמו גם כן לא מועיל, כי היא עשתה את הנתינה ולא הבעל, כמבואר לקמן [עח א] בערק לה חרציה. והכא נמי אף שעבר הגט מרשותו לרשותה, הרי הכל נעשה על ידי מעשה הקנין של האשה, בלא סיוע הבעל כלל.

א. הפני יהושע כתב, שעיקר המתנה נגמר על ידי שאמר לה "לך, חזק וקני", ומה שצריך עוד למעשה קנין, זה רק כדי שלא יחזור בו הבעל, היות ובלי קנין אפשר עדיין לחזור. אבל כשלא חזר בו, נגמר הקנין משעת הדיבור. ולכן נחשב כנתינת הבעל. וכתב שעדיין צ"ע.

התורת גיטין [אבן העזר קלט א] כתב, שדוקא כשהאשה נוטלת הגט, שהיא עשתה מעשה בגט עצמו שיבא לידה, לא נחשב הדבר כנתינה של הבעל, אבל כאן, שהיא לא עשתה אלא רק את הקנין בחצר, נחשב מה שהגט בא מרשותו לרשותה כאילו רשותו של בעל, שהוא כיודו ושלוחו של בעל, נותן לרשותה, שהוא ידה ושלוחה.

וראה עוד באבני מילואים [קלט יב] ובקהלות יעקב [טו].

ומקשינן לרב אושעיא: והא "היא בתוך ביתה ובתוך חצרה", קתני במשנתנו, ומשמע שצריכה לעמוד ליד הבית והחצר?!

ומתריצין: הכי קאמר התנא במשנה: והיא כמי שבתוך ביתה, והיא כמי שבתוך חצרה. שאינה צריכה לעמוד ממש ליד הבית והחצר אלא צריך שהבית והחצר יהיו משתמרים לדעתה [כלומר, על פי צויה], והרי זה כאילו היא בתוך ביתה וחצרה, דכיון דחצר משתמרת לדעתה, היא מתגרשת.

ובאה המשנה למעט בכגון שנתן הגט ביד העבד של האשה, שאף על פי שיד העבד נחשבת כיד וחצר של האשה, בכל זאת אינה מגורשת, הואיל והחצר הזאת אינה משתמרת לדעתה, אלא העבד משמר עצמו מדעתו.

והוינן בה: לימא, האם יש לנו לומר, כי כהא קמיפלגי עולא ורב אושעיא:

דמר, עולא סבר: חצר, משום ידה איתרבאי. הטעם שהאשה מתגרשת על ידי נתינת הגט בחצרה, הוא משום שחצר האדם נחשבת כידו. ולכן היא צריכה לעמוד סמוך לחצרה כמו יד האדם הסמוכה לו.

ומר, רב אושעיא סבר: חצר, משום שליחות איתרבאי, שדין קנין החצר נלמד מדין השליחות, והחצר היא כשלוחו של האדם, ולכן בעל החצר אינו צריך לעמוד ליד החצר, כפי שאינו צריך לעמוד ליד השליח. (22)

הדר אמר רבא, לאחר מכן חזר בו רבא מחילוק זה, ואמר: לא שנא ארוסה ולא שנא נשואה! גם אם היתה נשואה היתה קונה לגמרי את החדר, משום דגיטה וחצרה באין כאחד, ובשעת נתינת הגט היא כבר קונה את החצר.

ומקשינן: והא כבר אמרה רבא לפני כן את הכלל שגיטה וחצרה באין כאחד, ומדוע נתבייש תחילה מקושייתו של רב עיליש, ולא ענה לו שגיטה וידה באין כאחד?

ומתריצין: מעיקרא, כי אמרה רבא, אהאי מעשה אמרה:

דהיינו, מה שאמר רבא "גיטה וידה באים כאחד" על המעשה בשכיב מרע אמר זאת, אך אמר זאת לאחר שאלתו של רב עיליש.

ומה שהובא לעיל בסוגיא משמו של רבא שגיטה וחצרה באין כאחד, הוא מכח המעשה הזה.

שנינו במשנה: הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה הרי זו מגורשת.

אמר עולא: והוא, שעומדת בצד ביתה או בצד חצרה. רק כשהיא עומדת ליד הבית או החצר היא מגורשת.

רב אושעיא אמר: אפילו היא נמצאת בטבריא וחצרה בציפורי, או היא בציפורי וחצרה בטבריא מגורשת.

רבא, עד שלבסוף תירץ רבא שגיטה וחצרה באין כאחד. רשב"א.

22. כתב הרע"א, שלכאורה קשה, אף אם חצר

שביתה קנוי לבעלה לאכילת פירות, משום דהו סברי שמשנתנו מדברת בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסייך, כדמוקי לעיל. אבל השכיב מרע לא עשה כן. ולכן הקשה רב עיליש ואיכסיף

ודחינן: לא! אלא דכולי עלמא סברי: חצר, משום "ידה" איתרבאי.

ומחלוקתם היא: דמר, עולא סבר חצר היא כידה — מה ידה כממוכה, שתמיד היד סמוכה לה, אף חצרה דוקא כממוכה לה. (23)

ואידך, רב אושעיא סבר שאי אפשר לומר

שכוונת הכתוב היא לדמות את מצב החצר ביחס לאדם למצב היד ביחס לאדם, כי אם כך: אי, האם גם נאמר, מה ידה, בדבוקה לגוף האדם, אף חצרה אינה אלא בדבוקה לגוף האדם. והרי על כרחך אי אפשר שהחצר תהא ממש כמו היד, שהרי היד דבוקה לאדם, והחצר אינה דבוקה לו.

משום שליחות הרי החצר אינו בתורת גיטין וקידושין ואיך יוכל להיות שליח לענין גיטין וקידושין? והרי עבד אינו נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה משום האי טעמא שאינו בתורת גיטין וקידושין. אלא, מוכח מכאן, שאין צריך

שיהא בחצר כל תנאי השליחות אלא כל מה שיוכל לעשות על ידי שליח יכול לעשות על ידי החצר. ורע"א מתרץ, שהגמרא סברה שעולא סובר חצר משום יד, ומתגרשת גם בעל כרחא כשעומדת בצד ביתה. ולכן עדיף לאוקמי בסתמא, דמשמע אפילו בעל כרחא. ורבי אושעיא סבר חצר משום שליחות, וממילא כל גירושין שעל ידי חצר הוא רק מדעתה. ובהכי מיירי מתניתין, וממילא אף באינה עומדת בצידה.

והאב"מ [קלט ב] מתרץ, דלסקא דעתך של הגמרא, לרבי אושעיא חצר משום שליחות, ואפילו בעל כרחא. ואף על גב דלא מצינו שליח בעל כרחו, שאני הכא דהחצר הוא שלוחה ממילא, שהתורה עשאתו שליח, ומצינו בעשתה שליח לקבלת הגט וחזרה בה דפליגי רבי יוחנן וריש לקיש, דריש לקיש סבר אינה יכולה לחזור, דלא אתי דיבור ומבטל דיבור. הרי שכל מקום שעשתה שליח, אינה יכולה לבטלו ונעשה שלוחה בעל כרחא. ואפילו לרבי יוחנן, הסובר שיכולה לחזור, היינו משום שלא נעשה רק על ידי דיבורה, ואתי דיבור ומבטל דיבור, אבל חצרה, שלא נעשתה לשלוחה על ידי דיבורה, אלא ממילא היא נעשית לשלוחה, מדין תורה, לכולי עלמא אינה יכולה לחזור בה משליחות החצר, כי כבר נעשתה החצר כשלוחה לכל דבר,

מטעם שליחות הרי החצר אינו בתורת גיטין וקידושין ואיך יוכל להיות שליח לענין גיטין וקידושין? והרי עבד אינו נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה משום האי טעמא שאינו בתורת גיטין וקידושין. אלא, מוכח מכאן, שאין צריך שיהא בחצר כל תנאי השליחות אלא כל מה שיוכל לעשות על ידי שליח יכול לעשות על ידי החצר.

23. מבואר בבבא מציעא יב א, דאף שחצר משום יד איתרבאי, מכל מקום לא גרעה משליחות, והיינו, שיש בה גם כח של שליחות. ולכן, במציאה ומתנה, אין הזוכה צריך לעמוד בצד חצרו, דכיון שזכות היא לו, אנן סהדי דניחא ליה שיהא החצר שלוחו. אבל בגט, שהוא חוב לאשה ולא ניחא לה שיהא החצר שלוחה, אי אפשר לדון אלא רק מצד יד, ולכן סבר עולא שהיא צריכה לעמוד בצד ביתה דומיא דידה.

ועל פי זה הקשה במלא הרועים, מאי סלקא דעתך דגמרא, דרבי אושעיא סבר חצר משום שליחות? הלא כאן, בגט, ודאי לא הוי משום שליחות.

והרשב"א כתב, שמבואר בירושלמי שאם האשה רוצה בגירושיה, ומרצונה נתן לה הבעל את הגט, הרי היא מגורשת אפילו אינה עומדת סמוך לחצר. דבכגון זה זכות הוא לה, וזכין לאדם שלא בפניו.

ולפי זה הקשה, מאי סלקא דעתך דגמרא שעולא ורבי אושעיא פליגי בחצר משום יד או

ואם כן, גם סמוכה לגוף האדם אינה צריכה להיות.

אלא מה שאמר הכתוב **"ידה"** — הוא בא ללמד: מזה **"ידה"** משתמרת לדעתה, אף הצרה, המשתמרת לדעתה.

לאפוקי [ובא הכתוב] להוציא **חצר** המשתמרת **שלא לדעתה**, שהיא אינה קונה לה.

ומביאה הגמרא מעשה **בהוא גברא**, דורק לה **גיטא לדביתהו**, לאשתו.

הוא **קיימא** היתה עומדת **בחצר**, אזל **גיטא**, **נפל בפיסלא**, על גבי חתיכת עץ גדולה שעמדה בחצר.

אמר רב יוסף: חזינן, רואים אנו, **אי הויא**, אם שטח הפיסלא הוא **ארבע אמות על ארבע אמות**, **פלג ליה רשותא לנפשיה**. הרי היא כמי שחולקת לה רשות בפני עצמה, ואינה בטלה לגבי החצר, ואינה מגורשת, כי לא הגיע הגט לרשותה של החצר, אלא לרשות של הפיסלא, הנחשבת כרשות הבעל, היות והוא זכאי בכל שימושיה, כדין נכסי מלוג.

ואי לא, אם שטח הפיסלא הוא פחות מארבע אמות על ארבע אמות, אין היא חולקת רשות לעצמה, אלא **חיא רשותא היא** עם החצר, והגט כשר.

והוינן בה: **במאי עסקינן?**

אילימא, **בחצר דידה** של האשה, אם כן **כי**

הוי נמי הפיסלא **ארבע אמות**, **מאי הוי?** מדוע אינה מגורשת והרי גם הפיסלא היא שלה, ומה איכפת לנו שהיא רשות בפני עצמה?

אלא שמא תאמר, שמדובר **בחצר דידה** של הבעל, אם כן **כי לא** הוי שטח הפיסלא **ארבע אמות**, **מאי הוי?** והרי הכל שלו הוא, והאיך תתגרש בגט הנמצא ברשות הבעל?

ומשנינן: **לא צריכא**, **באושלה**, שהשאל לה הבעל **מקום** בחצר שלו כדי שתוכל לקנות בו את הגט. דחד **מקום מושלי אינשי**, תרי **מקומות לא מושלי אינשי**. אנשים משאילים רק מקום אחד, ולא שני מקומות.

ולכן, אם אין בפיסלא ארבע אמות אין הוא נחשב למקום בפני עצמו, והאשה מתגרשת גם כשנתן עליו הבעל את הגט, כי מקום הפיסלא מתבטל לגבי המקום שבחצר. והבעל התכוון הבעל להשאל לה אותו מקום.

ולא אמרן שהיא מתגרשת אפילו כשניתן הגט על הפיסלא, **אלא דלא גבוה הפיסלא עשרה טפחים מעל גבי הקרקע**.

אבל אם הוא **גבוה עשרה טפחים**, אף על **גב דלא הוי ארבע אמות**, הוא נחשב מקום בפני עצמו, ואינה מגורשת.

ולא אמרן שאם אין בפיסלא ארבע אמות ולא גבוה עשרה אין הוא מקום בפני עצמו, והיא מתגרשת, **אלא דלית ליה שב לוי**, אלא טו-א הוא נקרא "פיסלא" גרידא.

ולמסקנת הגמרא, לכולי עלמא חצר משום ידה ולא משום שליחות, דמעולם לא נעשתה

ולא אתי דיבור ומבטל מעשה החצר, שהיא שליח ממילא מן התורה.